

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies duodecimus, decimus tertius et decimus quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De Sancta Angadrisma Virgine Et Abbatissa Bellovaci In Gallica Belgica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71232)

AUCTORE
S. D.

(ut) pallium suum solari radio per anguli cujusdam rimam splendescenti appenderet, putans fore vectem ligneum; sed ligni duritiam, sed retentaculi officium radiantis solis coma non negavit. Hæc mirifica opera Rustico magicis artibus ascribente, Goar se humiliter excusans ait: Deus justus, fortis et patiens, scrutator cordium, et secretorum inspector novit, me nihil prorsus artis magicæ aut scisse aliquando aut scire: feras neque mulsisse ullis incantationibus: itidemtenus vestem meam in solis radio pendere haud satis scio, sed in fuste roboreo. Quod mane comedere dicor et bibere, videat et judicet omnium cognitor Deus, gulæ vitio id, an charitatis officio egerim.

hicque, cum occultum, commiserat, peccatum miraculo, ad preces S. Goaris patrato, patefactum fuisset,
B

32 Hæc prosequente Goare, supervenit clericorum quidam Geobisus nomine, gestans infantem tres noctes natum. Quo viso Rusticus ad vota sibi cuncta venisse gavisus: Heus! inquit, aulicos suos alloquens, nunc opera Goarina probabuntur (an) ex Deo vel adversario emergant. Tum ad Goarem conversus dixit: Age, infantulus genitores propriis designet vocabulis. Affligi tunc videres Goarem, angi et contristari, nequentem tamen nec audentem, neque volentem refragari episcopi præceptis, sed lacrymis ora perfusum in Trinitatis nomine trium noctium infantem jubet edicere pandereque parentes. Cum ille fandi impos protenta in episcopum manu absolutissime respondit: Iste Rusticus epi-

scopus pater meus est, mater autem mea Flavia vocatur.

33 At præsul justo se Dei Judicio deprehensum cernens pronus advolvitur Goaris pedibus, summissis precatibus veniam deprecans, suorum apud Altissimum obtineat indulgentiam peccaminum; quod ille indefesse se facturum pollicitus est. Tunc Rusticus ultronea (ut pertulimus) suscepta pœnitentia septennali, omnibus vere pœnitentibus exemplar meruit esse et speculum; hincque effectum est, (ut) fieret postea resurrectio et profectus, quibus ante destructio fuerat et scandalum. De post in Sancta rusticitate vitam ducens sine crimine tandem felici fine quievit pridie Idus Octobris. *Hæc sunt, quæ fusi ab anonymo et Wandelberto relata pro compendii munere huic Commentario inserui.*

34 Ubi pœnitentiam peregerit sanctus Rusticus, silent anonymus et Wandelbertus; Scheckmannus autem in elogio Sancti prævio recentioresque, monasterio B. Mariæ ad litus Mosellæ septennio inclusum eum fuisse, memorant, S. Goare interim, ut ei pollicitus fuerat, Deum pro eo sine intermissione orante; donec tandem plenissime expiatus æternæ felicitatis portum tenuit, humanæ fragilitatis memorabile sane exemplar, lapsisque veræ pœnitentiæ speculum. Locum sepulturæ obtinuit, teste eodem Scheckmanno, in ecclesia S. Paulini ibidem Treviris in absida lateris dextri a tergo altaris B. Joannis Evangelistæ juxta baptisterium.

ad pœnitentiam fuerit adductus, exponit, hic exhibetur,

locusque, quo is hanc egerit, alterque, quo fuerit sepultus, assignantur.
E

DE SANCTA ANGADRISMA

VIRGINE ET ABBATISSA

BELLOVACI IN GALLICA BELGICA.

SYLLOGE DE GESTIS ET CULTU.

§ I. Sanctæ in Fastis sacris memoria, natales illustres, abbatia, miracula quædam, an sit distinguenda ab Angarisma, tempus obitus.

CIRCA
ANNUM DCXCY.

Sancta in
sacris Fastis
hoc die

Bellovacum seu Bellocacum (vulgo Beauvais) antiqua Gallicæ Belgicæ civitas inter præcipuos patronos suos, quorum jam duo locum in Opere nostro, sanctus videlicet Ebrulphus ad diem 25 Julii, et S. Geremarus ad 24 Septembris obtinere, hac die colit S. Angadrismam, cujus quidem in Martyrologiis antiquioribus et classicis memoria non reperitur; Martyrologium enim Usuardi, in quo

hoc ejus elogium: Pridie Idus Octobris in territorio Belvacensi Sanctæ Andragisinæ virginis, haberi testatur l'Oselsius in Monumentis suis Bellocacensibus, ad usum ecclesiæ Bellocacensis auctum fuisse oportet, cum id in sincero Usuardini Martyrologii textu non extet: ast sacris Fastis recentioribus passim, diversis tamen diebus inserta est. Molanus in primis in Additionibus ad Usuardum sic eam ad

A XIV Octobris annuntiat : In territorio Belvacensi S. Angadrisinæ virginis; *Martyrologium ecclesiæ S. Gudulæ Bruzellis* : Civitate Belloacensi S. Angadrisinæ virginis, sponsæ S. Ausberti archiepiscopi Rothomagensis, *Codex reginæ Sueciæ sub num. 428* : Beloacus S. Andragisinæ virginis; *Florarium nostrum Ms* : Item Androgisinæ virginis. In his nomen ejus Angadrisma, prout jam passim appellatur, perfecte non exprimitur, sed cum cultus locum Bellovacum assignent, dubium esse nequit, quin designetur sancta nostra Angadrisma. Eodem die memoriam ejus celebrant *Martyrologium Germanicum*, *Aubertus Miræus*, idem *Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii*, *Castellanus in Martyrologio Universali*, longiori vero ex ejus Actis elogio eam more suo exornat *Saussayus*, quod apud ipsum videri potest.

et XVII
Martii me-
morata

B 2 In *Fastis autem Benedictinis die XVII Martii*, ut apud *Dorganium, Menardum et Wion*, qui citatis eloquiis recte addunt et abbatissa, annuntiat: quæ sit hujus transpositionis ratio, ignoro, nisi forte, ut asserit *Cointius ad annum Christi 683* nullum tamen laudans auctorem, sit dies translationis, de qua pluribus agendum erit § sequenti. Memoria quoque ejus celebris est apud alios auctores: scripsere enim de ea S. *Antoninus parte II Chronici titul. XIII cap. VI § XX*; *Vincentius Bellovacensis lib. XXIII cap. XCIX*; *Petrus de Natalibus lib. III cap. CVIII*, cujus in pluribus hic hallucinantis errores correxit *Henschenius in Commentario prævio ad vitam S. Ausberti in Opere nostro ad IX Februarii*; *Antonius Ypesius in Chronicis Benedictinis*; *Malbrancius in antiquitatibus Moriensibus*, et *Petrus Louvetus in antiquitatibus Bellovacensibus*, qui omnes sua fere desumpserunt ex *Vita S. Ausberti ab Aigrado monacho Fontanellensi eidem Sancto*, atque ita quoque *Sanctæ nostræ cœvo scripta*, unde etiam de prompta est *Vitæ S. Angadrisinæ*, quam ex per vetusto codice *VC Claudi Jolii canonici Parisiensis eascriptam inter collectanea nostra inveni*, prima et maxima pars, cui auctor anonymus laciniam quamdam assuit satis ineptam, et pauca admodum particularia ejus *Gesta continentem*; hanc proinde *Vitam, Mabillonii*, qui et eam luce indignam censuit, exemplum sequens, non edam, sed ex *laudata S. Ausberti Vita*, ad cujus, in *Opere nostro ad diem IX Februarii editæ*, caput i lectorem, *Sanctæ nostræ Acta in primo suo fonte videre desiderantem*, remitto, ejus hic *Gesta exponam, adjungamque ea*, quæ ex aliis auctoribus comperi, legitimum ejus cultum post hæc ostensurus.

et in territo-
rio Terua-
nensi nobili-
ter nata,

C 3 Sanctam nostram origine Tarvannensem fuisse, seu in territorio Teruanensi, ut id explicandum reor, ita dicto a nobili olim urbe Teruana ad *Legiam fluvium in Morinis*, cujus nunc a *Carolo V imperatore excisæ sola supersunt rudera*, natam scribit *Mabillonius in Notis ad Vitam S. Aigulphi abbatis Lerinensis*, quod et ex *Vita S. Ausberti verosimillimum evadit*, in qua *Aigradus monachus patriam Sanctæ designare videtur his verbis*: Genitor quoque hujus sanctæ Virginis illustris *Robertus et frater ejus Albertus avunculi erant Sancti patris*

Lantberti successoris in ordine regiminis B. Vuandregisili, originem ducentes ex territorio Taruanensi: patrem, ut ex recitatis verbis constat, nacta est *Robertum sive Robertum insigni nobilitate conspicuum, et sub Chlotario III, qui ab anno 656 usque ad annum 669 regni apud Francos gubernacula tenuit, regii annuli gerulum, seu, ut volunt Lanouius et Feronus de Cancellariis Franciæ, ejusdem regis cancellarium: ipsius autem Roberti prosapiam ex antiquis comitibus Bononiensibus, Teruanensibus et Turnhemiensibus deducere conatus est Malbrancius lib. III de Morinis, eumque Rentiæ (Gallice Renty) oppiduli. duabus a Teruanæ ruderibus leucis siti, comitem fuisse non tam ex certis probatisque monumentis, quam ex dubiis conjecturis asserit.*

4 Annus quo in lucem edita est, cum extrema, in qua obiit, senectus ignoretur, incompertus est; constat vero eam religiose educatam, cum ad ætatem nubilem pervenisset, a parentibus desponsatam fuisse *Ansberto nobilissimo pariter juveni*; ast illa toto corde virginitatem illibatam servare cupiens, Deum ut corporis orisque venustatem a se auferret, certum ut rebatur, tuendæ pudicitie præsidium, precatæ est, statimque tetra lepra, nulla medicorum arte sanabili, faciem suam sensit obductam, at simul ac (sponso, qui pari tenebatur virginitatis studio, socero ac parente annuentibus) sanctimoniam deinceps vitam actura, sacrum velamen a S. *Audoeno archiepiscopo Rothomagensi accepit, pristinæ formæ nitorem dignitatemque recepit. Miram hanc amissæ recuperatæque venustatis historiam post Bailletum, qui eam solita sua hypercrici paululum arrosit, tandem, si non negare, saltem dissimulare modernus quidam auctor Gallus in legenda sua Gallica, in hunc modum visus est: Angadrisma incidit in morbum periculosum, ex quo ei post recuperatam sanitatem grandis remansit difformitas; ast licet miracula a quibusvis auctoribus in Sanctorum Vitis relata non indiscriminatim credenda esse fatear, cum tamen hoc in laudata S. Ausberti, quam hic interpolatam esse, cum mirabiliora plurima in multis aliorum Sanctorum Actis frequenter occurrentia a nemine in dubium vocentur, ostendi nequit, diserte narret Aigradus, ab omnibus, uti et ab ipsomet Bailletto in tabula Critica tamquam auctor gravis et cœvus laudatus, malo cum enumeratis supra, de Sancta nostra scribentibus auctoribus mirum hoc prodigium ut verum suscipere, et Deum mirabilem in Sanctis suis agnoscere, quam laudato S. Ausberti biographo sine ulla ratione fidem abnegare.*

5 Diuturnus nimis fuit S. *Audoeni episcopatus*, utpote secundum receptam nunc *Cointii opinionem ab anno 640 usque ad annum 683 extensus, ut ex eo tempus, quo Sancta Virgo velata est, utcumque definiatur; illud tamen hinc non improbabilius conjici potest: postquam Deo consecrata esset, vir Domini (ut ait Aigradus) Ausbertus in aulam regis licet nolens a genitore perductus, sicut erat acumine ingenii clarus, cœpit esse aulicus scriba doctus, conditorque regalium privilegiorum et gerulus annuli regalis, posteaque relicta*

AUCTORE
C. G.

solutis mira-
culose spon-
sibus cum
S. Ausberto
contractis,

E

F

a S. Ando-
eno velata,
abbatissa
facta fuit

aula.

AUCTORE
C. B.

aula aliquibus saltem annis sub regimine S. Wandregisili in cœnobio Fontanellensi monachus vixit : facile igitur septem aut etiam plures inter obitum S. Wandregisili, quem anno 667 innoxuit Boschius in Commentario prævio ad ejus Vitam, et sanctæ Virginis consecrationem fluxerunt anni, ut proinde hæc non serius, quam anno 660, collocari debeat. Deinde præfecta cœnobio virginum fuit, quod duabus fere Bellovaco leucis distans, et eo in loco situm, ubi nunc vicus cognominis in decanatu Monchiaensi, ut tradit Louvetus, Oratorium dicebatur, vulgo Oroër sive Orouer, sicuti reliquas dignitate antebat, ita humilitatis studio superavit, in vestitu cæteroque corporis cultu modesta, jugi abstinentiæ et precationi dedita, præcipua religione sanctos martyres Lucianum, Maximianum et Julianum (de his actum est in Opere nostro VIII Januarii) quorum sæpe visitabat sepulchrum, venerari solita; splendebat in ea fulgor quidam eximius castitatis, patientiæ, obedientiæ, pietatis erga egentes, quorum plurimos larga stirpe sustentabat.

B
cœnobii Oratorii, a S. Ebrulpho conditi,

6 An autem simul ac a S. Audoeni sacrum velamen acceperat, in dictum cœnobium sese receperit, an alibi vitæ religiosæ fundamenta jecerit, ac tandem ad regendam Oratorii familiam evocata fuerit, incertum est; si tamen constet fides Miraculo, quod ex Louvelo numero sequenti referam, eam aliquo tempore sub sanctimoniali habitu privatam egisse vitam verosimilius est. Cæterum sacrum illum virginum parthenonem nomenclationem originemque suam sumpsisse ab Oratorio, quod S. Ebrulphus sibi eo loco condiderat, cuique postea plura sacra ædificia accesserunt, refert ejusdem Sancti biographus his verbis: Constructo sibi (S. Ebrulphus) oratorio eo in loco, qui postmodum a posteris Oratorii appellatione designatus est, eo quod plures orationis domos haberet, sine intermissione ibi Domino famulabatur; narratæ deinde ejusdem Sancti in dicto suo Oratorio sepulturæ hæc subdit: Inde transactis aliquot annis matrona quædam nomine Theclana nobilis et religiosa eminentiore structura sepulchrum ejus adornavit, vir quoque illustris et sapiens Theodebertus Parisiorum episcopus... ibi Domino templum ædificavit, ubi et alia diversis Sanctorum dicata nominibus ædificia constructa sunt, unde locus idem, ut supra diximus. Oratorii nomen sortitus est, beata denique Angadrissima (Angadrissima) virgo et abbatissa ibidem cum Sanctis virginibus et viduis religiosis Sancta conversatione vixit, et vitæ suæ felix propositum consummavit.

clarissime
miraculis in
vita adhuc
degens.

7 Adjungit Louvetus eam post consummatum sanctissime vitæ suæ cursum plurimis a Deo Miraculis illustratam in album sanctarum Virginum relatum fuisse; nullum tamen miraculum singillatim edicit, præter hæc duo, quibus Deus Sanctitatem ejus, dum in vivis erat, illustravit: alterum tamquam majorum traditione acceptum ac ejusdem Lipsanothece incisum; priusquam videlicet monasterio præficeretur, ultro opem obtulisse accedendis cereis ac lampadibus templi cujusdam abbatiæ, in quo divinis quotidie assistebat officiis, inque eam rem lu-

men petere solitam a pistore eo loci, qui nunc Drogonis pueri vocatur, vulgo de Druon l'enfant, commorante, qui indignatus quotidie se adeo intempestive ab ea interpellari, ardentibus prunas in sinum ejus jacit, quas illa in templum corpore vestique illæsa detulit, quod factum ut pistor didicit, ultro ad Virginem occurrit ac humi procumbens suppliciter veniam precatur: alterum ex laudata S. Ebrulphi Vita haustum, quod Cointius in Annalibus ecclesiasticis Francorum, una cum relata numero præcedenti cœnobii Oratorii origine inter fabulas relegat, deceptus errore, quo S. Ebrulphum, integro seculo juniorem fuisse et initio seculi VIII, adeoque post Sanctæ nostræ ætatem quovis, sibi persuasum habebat ex diplomate quodam Chilperici, quo hic rex precibus Dodonis Bellovacensis episcopi et Ebrulphi abbatis incitatus monasterium S. Luciani instaurandum decrevit, et quod ipse perperam attribuit Chilperico III, ut ex ipso diplomate in Commentario prævio ad ejusdem S. Ebrulphi Vitam, et Chilperico I, si tamen genuinum sit, tribuendum esse Cuperus evicit. Miraculum autem est hujusmodi: eo videlicet tempore, quo cœnobio suo abbatissa præerat, corripuerat S. Mariæ basilicam, a Chroberto sive Theodeberto Parisiensi antistite tempore S. Bathildis reginæ exstructam, incendium, videbaturque cæteris illis sacris ædificiis pernicies imminere; cumque nihil contra grassantem late flammam ars et industria humana proficeret, S. Angadrissima ad S. Ebrulphi tumulum accessit, et reclusa in eo sacra ejus ossa reverenter contra flammam extulit, quæ continuo coeperunt minui, et tandem penitus exstingui, quibus extinctis Sancta virgo sacra pignora lintaminibus mundis et serica tela involuta, in tumulo suo iterum recondit. Hæc nec plura sanctæ Virginis Gesta mihi innotuerunt.

8 Celebris est quæstio an sancta nostra Angadrissima eadem sit, quæ Angarisma, et proinde an cum abbate Lerinensi, sive is tum fuerit Rigomirus, sive Prigonius, ex insula Caprasia S. Aigulphi corpus paucis post ejus martyrium, quod in dicta insula circa annum 681 subit, diebus Lerinum deferri curaverit, ejusdemque caput et brachium dextrum ad monasterium suum transtulerit, ut narrat Adrevaldus in ejusdem S. Aigulphi Vita: resolvit hanc in Commentario prævio ad eandem Vitam, et totam Adrevaldi narrationem inter fabulas reputavit solidis rationibus Stillingus, quæ ibidem videri possunt; cum tamen hæc quæstio vel maxime huc pertineat, eam, uti a laudato Stilingo citato loco resoluta est, compendio repetam.

9 Occasionem quæstionis dedit ipsemet Adrevaldus hæc scribens: Præterea nuntii (de S. Aigulphi martyrio Lerinum delati) participem faciunt quamdam abbatissam Angarismam nomine, quæ in vicino monasterio sororibus præerat sanctimonialibus, a Sancto viro a primæva ætate tam in Scripturis Sanctis quam monasterialibus imbuta doctrinis, et post pauca monasterium, cui Angarisma præerat, Oratorium vocans. Oratorio autem tum temporis præerat abbatissa Sancta nostra Angadrissima; itaque ex Adrevaldi verbis Angar-

D

E

Queritur
num distin-
guenda sit
ab Angar-
risma?

F

quæ cum so-
lummodo
cognita sit ex
Adrevaldi in
Vita S. Ai-
gulphi fabu-
lis

sma

A sma eadem fuisse videtur, quæ S. Angadrismæ : verum graviter, ut advertit Mabillonius, lapsus est Adrevaldus Oratorium vicinum Lerino fuisse scribens, quod non in Provincia, in qua Lerinum, sed in territorio Bellovacensi, adeoque longissime a Lerino situm fuit, cui proinde dictum cœnobium et ipsum quoque abbatissæ nomen parum notum fuit; præterea cum nihil tum de Angarisma, cum de separatione capitis et brachii a reliquo S. Aigulphi corpore, quæ etiam tam paucis post ejus agonem diebus, est admodum incredibilis, habeatur in prima ejusdem Sancti Vita, quæ et melioris notæ, et scripta ante Adrevaldi, duobus post S. Aigulphi et post memoratam abbatissam seculis scribentis, ideoque magna in hæc authoritate destituti, ætatem existimatur, merito totam hanc de Angarisma narrationem suspectam habeo, et inter fabulas, in scribenda sæpe dicta Vita Adrevaldo, ut ostendit laudatus Stillingus, passim familiares reputo.

et Vincentii Barralis conjecturis, non putatur extitisse.

B 10 Nec majorem hic fidem meretur alius S. Aigulphi biographus Vincentius Vincentius, qui Adrevaldum fere secutus est, eumque pro arbitrio suo mutavit et auxit: advertit hic Adrevaldi Oratorium in insula Lerinensi collocantis errorem, et eum corrigere tentans, Oratorio monasterium Arlucense substituit, ipsamque Angarismam patria Blesensem faciens, eam a S. Angadrismæ, quæ patria Teruansensis fuit, neque cœnobio Arlucensi unquam præfuit, distinguit; et huic correctioni post longam dubitationem tom. I Annalium Benedictinorum acquievit Mabillonius, nondum visa laudata prima S. Aigulphi Vita; sed nullum ad corrigendum Adrevaldi errorem fundamentum habuisse Barralem quam fallaces conjecturas, ideoque Adrevaldi errorem per alium Vincentii Barralis errorem mutatum fuisse, observavit iterum laudatus Stillingus; verba ejus hic audiamus: Vidi hic scriptor (Barralis) cœnobium nullum fuisse in insula Lerinensi, quod Oratorium diceretur, hac de causa Arlucum substituit, . . . patria Blesensem facit (Angarismam) non alia opinor de causa, quam quod ab Adrevaldo dicatur per S. Aigulphum a primæva ætate tam in Scripturis Sanctis, quam monasterialibus imbuta doctrinis; hinc enim facile conclusisse videtur Barralis eadem cum Aigulpho civitate natam fuisse; cum igitur Angarisma ex solis Adrevaldi fabulis, et Barralis conjecturis innotuerit, sicuti factum de ea relatam est mihi incredibile, ita et eam, si distinctam a sancta nostra Angadrismæ velis, in rerum natura tum temporis extitisse, donec id ex melioribus monumentis ostendatur, non opinabor. Hæc igitur de hac controversia dicta sufficiant; ad annum et locum Sanctæ emortualem nunc progredior.

Obiit Sancta, ut conjicitur.

C 11 Convenit inter auctores Sanctam eodem circiter anno ad meliorem vitam transisse, quo ejus olim sponsus S. Ansbertus; excipe Martyrologium Parisiense, quod obitum S. Ansberti anno 695, et S. Angadrismæ anno circiter 698 illigavit, quam autem ob rationem ignoro. Equidem annus ejus emortualis ex hac solum conjectura videtur assignari, quod, cum Sancta S. Ansberto fuerit desponsata,

facile inde colligatur eos pares ætate fuisse, et proinde circa idem tempus verosimiliter obiisse: itaque cum annus 695 S. Ansberto emortualis fuerit, ut ostendit Henschenius in Commentario prævio ad ejus Vitam, aliique passim tradunt auctores, circa eundem annum S. Angadrismam hanc vitam cum meliore commutasse probabiliter statui potest.

12 Castellanus autem in Martyrologio suo Universalis Gallico annum 698 S. Ansberto emortualem ad marginem notavit, ac deinde circa eundem annum S. Angadrismam obiisse posuit: præluxerat ei Mabillonius, qui in Notis ad Vitam S. Ansberti, quam dedit in Actis sanctorum Ordinis Benedictini seculi 2 pag. 1049, ac deinde pag. 1063, ubi compendium dedit Vitæ S. Angadrismæ, eundem annum utriusque quoque emortualem assignavit ex apographo quodam Chronici Fontanellensis, in quo hæc habentur: Anno IV Childeberti regis Francorum, qui erat VIII ducatus Pipini majoris ducis, anno V præside in sede apostolica Sergio papa, anno X imperante Justiniano minore augusto, gloriosæ memoriæ almificus vir Rotomagensis urbis pontifex Ansbertus cœlestia regna petiit, qui est annus Dominicæ Incarnationis DCXCV indictione VIII quinto iduum Februariarum: ex congestis hic notis Chronologicis, minime, ut ipsemet observavit, sibi consonis annum solummodo Childeberti regis IV, qui in annum æræ Christianæ 698 incidit, (incepit enim regnare, ut recte ostendit Pagi in Criticis, anno 695 ante diem 23 Martii) retinendum censuit laudatus Mabillonius; verum cum illud apographum in congerendis notis Chronologicis fuerit tam infelix, merito de ejus sinceritate dubitari potest, præsertim cum ea in pluribus ejusdem Chronici exemplaribus non reperiantur: non enim ea habentur in Chronico Fontanellensi juxta codicem, ut fertur, Ms. Fontanellæ, nec in exemplari quod edidit Acherius, neque etiam in Ms. nostro ex codice Rubæ vallis cum alio Tornacensi collato, in quibus omnibus exemplaribus e contrario corpus S. Ansberti ex basilica S. Pauli in qua primo conditum fuerat, in ecclesiam S. Petri apostolorum principis a S. Bains translatum fuisse legitur Anno Dominicæ Incarnationis 704... qui erat decimus gloriosi regis Hildeberti, etc. Postquam in prædicta S. Pauli basilica Annis novem requievisset; convenit in his annus æræ Christianæ 704 cum anno Childeberti X, pluribusque notis Chronologicis in iisdem exemplaribus signatis, ut videre est in Commentario prævio ad Vitam S. Wandregisili in Opere nostro ad XXII Julii, ita ut hanc Chronographiam omnes adoptarint, unde, neglecto, quod protulit Mabillonius, apographo, S. Ansbertum anno 695 ex hac vita discessisse concludere licet.

13 Mabillonius quoque, qui ut aliquod saltem tempus tum abbatiali, quod Fontanellæ, tum episcopali, quod Rothomagi S. Ansbertus gessit, muneri relinqueret, tam diu, quam poterat, ejus decessum in Actis sanctorum Ordinis Benedictini differre cogebatur; cum in Observationibus præviis ad Vitam S. Hermelandi monasterium Antricense eundem

Sanctum

AUCTORE
G. G.

ex anno
emortuali S
Ansberti,

E

F

circa annum
695

AUCTORE
C. B.

Sanctum, ad petitionem S. Pascharii Nannetensis episcopi a S. Lantberto Fontanellensi adhuc tum abbate, et S. Ansberti eo in munere prædecessore ad id operis directum, anno tantum 696 absolvisse scripsisset, semetipsum tom. I Annalium Benedictinorum non immerito correxit, ubi et exordium Antricensis monasterii anno 675, et S. Ansberti obitum 695 illigavit, eoque anno eundem Sanctum vivere desiisse invicte probat ex Charta privilegii cuidam ignoto monasterio, S. Mariz dicto, concessi, quæ signata erat die VI Martii anno secundo Childeberti gloriosissimi regis: huic autem privilegio inter alios subscripsit Griphe sine expressione quidem Sedis suæ episcopalis, qui tamen quin fuerit episcopus Rothomagensis eruditi jam non dubitant, adeoque jam anno Childeberti regis II sive Christi DCXCVI cathedram Rothomagensem, quam S. Ansbertus viduam reliquerat, tenebat: obstrept quidem et Reginaldum proximum fuisse S. Ansberti successorem ex Actis corruptis S. Wlfranni probare nititur Cointius, sed protatum a Mabillonio instrumentum præ oculis non habuisse videtur, nec ejus rationes tantæ sunt, ut lectorem multum remorari debeant.

B
in cenobio
suo Orato-
rio.

14 Locum quo Sancta nostra felicem animam exhalavit, designat Louvetus antiquitatum Bellovacensium lib. III cap. VI, ubi hæc scribit: Tandem hæc Virgo ex hac vita transit in cœlum... post consummatum in omni pietate et sanctitate in abbacia sua Oratorio vitæ suæ cursum; idque, ut opinor, ex laudata S. Ebrulphi Vita, in qua iisdem pene verbis auctor ejus anonymus Oratorium fuisse Sanctæ locum emortualem indicat: Beata denique (inquit) Angadrissima virgo et abbatissa ibidem (in monasterio Oratorio) cum sanctis Virginibus et viduis religiosis sancta conversatione vixit et vitæ suæ felix propositum consummavit; cumque illud undequaque admodum sit verosimile, frustra id pluribus stabilirem. Addit laudatus Louvetus corpus ejus in saepe dicto cenobio requiescisse usque ad tempora Normannicarum in Gallias irruptionum. Eo autem tempore, quo illud in cenobio Oratorio quievit, sanctam Virginem cultu ibidem sacro honoratam fuisse tum Miracula quæ vivens mortuæque patrasse fertur, tum vero maxime corporis ejus, de qua infra, Translatio suadent: an verum temporis Officio etiam proprio culta fuerit, edicere non ausim: quamquam enim ejus Vita, quæ in sex Lectiones divisa in pervetusto Claudii Joly Canonici Parisiensis Codice reperitur, satis, ut quæ Normannicæ irruptionis, aut factæ hujus occasione Translationis neutiquam meminere, antiqua videatur; quo tamen tempore primum ea divisio facta fuerit, quantavæ sit ejus Codicis vetustas, haud habeo exploratum.

C

§ II. Cœnobii Oratorii per Normannos destructio; corporis S. Angadrismæ Bellovacum Translatio; cultus ejus ibi et alibi insignis.

Quamvis quin egregie constituta reliquerit sancta nostra Angadrisma tum religiosam suam familiam, tum ipsum suum monasterium, dubitandum non sit, miseram tamen post ejus decessum Oratorium fortunam excepisse, nec multum ab ea, quæ Flaviacense monasterium, de quo in Commentario prævio ad Vitam S. Geremari in Opere nostro actum est, obruit, dissimilem, ex Nicolai I Pontificis, confirmantis concessam a Carolo Calvo Odoni Bellovacensi Flaviaci et Oratorii cum ecclesia Bellovacensi conjunctionem decreto seu bulla, quam, cum quatenus ad rem nostram pertinet in Opere nostro citato loco oculis subjecta sit, hic integram repetere omitto, constat: illud enim una cum Flaviaco, civili grassante seditione, primævum suum amisisse splendorem, ac pro magna sui parte destructum, tandem a barbaris in Galliam irruptentibus funditus eversum fuisse, ita ut a Virginibus religiosis amplius inhabitari nequiret, testatur in laudata sua bulla Pontifex: Quæ tamen (inquit) monasteria (Flaviacum et Oratorium) et prius quidem quam secularibus collata fuerant, propter civilis discordiæ seditionem non parum fuerant destructa, et nunc propter barbaricam incursionem penitus sunt eversa, adeo ut non solum rebus privata sint propriis, verum canonicorum, sacrarumque Virginum chorus, qui prius illic habitaverant, ex maximo inde sit ablati, et ecclesiæ totaque ædificia simul sint destructa.

16 Oratorium tamen aliquo vigore, licet forte in facultatibus ædificiisque diminutum (an enim post primam suam cladem, quemadmodum Flaviacum, restauratorem nactum fuerit, latet) usque ad annum 831 floruisse, ex testamento seu largitione S. Ansegisi abbatis dicto anno 831 condita, quam exhibet Chronista Fontanellensis apud Acherium tom. III Spicilegii editi anno 1659, patet, ubi inter plurima, quæ diversis legavit monasteriis, hæc habentur: Ad Oratorium monasterium solidos 15: post memoratum vero annum non multo tempore exstitisse, imo anno 851, quo, ut testatur alter Fontanellensis Chronista, cujus fragmentum ab anno 841 usque ad annum 856 edidit Chesnius tom. II de Scriptoribus Historiæ Francorum, Classis Normannorum fluvium Sequanam ingressa est ipso die tertio Idus Octobris duce Hoseri. . . . Belloacus interea urbem cremarunt et Flaviacum monasterium, eversum funditus a Normannis fuisse arbitror: licet enim hoc diserte de Oratorio non asserat laudatus Chronista, cum tamen et urbem Bellovacensem cremarint, et monasterium Flaviacense,

Oratorium a
Normannis

E

una cum
Flaviaco sub
anno 831 de-
structum
fuit
F

A cense, in agro Bellovacensi situm eodem impetu everterint Normanni, satis verosimile est, Oratorium, in eodem Bellovacensi agro situm, barbaricum eorum, in sacra præcipue loca consueto more sævientium, furorem non evasisse; sane cum anno 831 sæpeditum Oratorium adhuc extaret, et jam anno 863, ut conqueritur Nicolaus Pontifex in laudata supra Bulla eo anno nata, penitus esset excisum, ejus ruina nulli verosimilius anno, quam 851, quo barbari territorium Bellovacense vastandæ ercurrerunt, adscribi potest.

nec unquam
postea resti-
tutum;

17 Caverat quidem diserte Nicolaus Pontifex laudato suo Decreto ut monasteria prædicta Flaviacum et Oratorium restaurarentur, sed in eo Oratorii fortuna inferior fuit, quod, quamvis amborum restauratio ob assiduas, ut reor, barbarorum incursionem pluribus annis fuerit neglecta, tandem Flaviacum fuerit seculo XI a Dragone episcopo Bellovacensi reedificatum, Oratorium vero, cujus omnes possessiones Capitulo Bellovacensi attribuerat Warinus ejus decessor, in suis ruinis manserit sepultum. Idem tamen Drogo alium insignem Virginum parthenonem, dictum S. Mariæ ad S. Paulum in pago S. Pauli prope mœnia civitatis Bellovacensis, verosimiliter ut locum Oratorii suppleret, edificari, et tam ample tum ex propriis tum ex aliorum fidelium oblationibus dotare curavit, ut inibi congrue 15 et plures perpetuo alerentur moniales: videtur hæc omnia apud laudatum Louvetum Historiæ Bellovacensis lib. III, ubi longum eorum, qui bona sua dicto S. Pauli Cœnobio contulerunt, exhibet Catalogum.

at Sanctæ
corpus Bello-
vacum tum
temporis
translatum,

18 Hæc paulo latius dicta sunt: tum ad convellendam eorum opinionem, qui, testante l'Oiselio, S. Angadrisiam Cœnobio S. Pauli præfuisse abbatissam perperam credunt, inter quos et Aubertum Miræum in Fastis Belgicis, ut infra videbimus, numerare licet, cum illud 340 annis, ut ex dictis patet, post ejus decessum sit edificatum; tum ut clarius innotescat tempus, quo sacræ sanctæ Virginis Ecuvæ ex cœnobio Oratorio ad collegiatam S. Michaelis in civitate Bellovacensi ecclesiam, in qua suo tempore eas adhuc asservari testatus est litteris ad Majores nostros datis Claudius Franciscus a Paula le Fevre d'Ormesson decanus Bellovacensis, translata fuerint: Normannis enim, Hastingo duce, territorio Bellovacensi ruinam minitantibus, corpus sanctæ Virginis ad memoratam S. Michaelis ecclesiam translatum fuisse auctores unanimiter tradunt post Louvetum, qui lib. III cap. 6 post narrata, quæ compererat, S. Angadrisiæ gesta hæc scribit: Ejus corpus remansit in dicta Oratorii abbatia usque ad tempus Normannorum, quo translatum fuit in ecclesiam S. Michaelis Bellovacii, quando (corpus) S. Ebrulphi fuit positum in ecclesia principali, quæ in eis adhuc hodie sunt. Et iterum eodem lib. III cap. II memorans damna per Normannos, Hastingo duce, ditoni Bellovacensi illata ait: Ad eorum (Normannorum) adventum delata sunt Bellovacum corpora et Reliquiæ SS. Ebrulphi, Justi, Geremari et Angadrisiæ, ubi usque servata sunt.

19 Porro an totum sanctæ Virginis corpus in S. Michaelis ecclesia hodieque asservetur, et quædam illius partes ad alias ecclesias non sint delatæ, mihi incertum est: equidem alias ejus reliquias alio delatas esse non memorant laudati Louvetus et l'Oiselius, neque etiam dominus d'Ormesson in litteris ad prædecessores nostros datis; Bailletus vero, licet fateatur non multas ex sacro ejus corpore Reliquias aliis ecclesiis fuisse divisas, aliquam tamen ejus partem cathedrali ecclesiæ Noviomensi concessam fuisse affirmat hæc ad hunc diem scribens: Non videntur multæ factæ fuisse distributiones Reliquiarum ex ejus (S. Angadrisiæ) corpore, quamdam ejus parvam partem canonicos ecclesiæ Noviomensis habere, non potest negari, qui in compensationem quasdam Reliquias S. Eligii episcopi sui dederunt ecclesiæ S. Michaelis Bellovacii; cujus rei fides, cum non indicet unde hoc didicerit, sit penes auctorem; an vero re ipsa canonici Noviomenses quasdam Reliquias S. Eligii, de cujus corporis possessione tam acerbè quondam eos inter et religiosos monasterii S. Eligii litigatum est, ecclesiæ S. Michaelis contulerint, ad diem 1 Decembris, quo S. Eligii Acta, cælo favente, illustranda erunt, examinari poterit.

AUCTORE
C. B.
in ecclesia
S. Michaelis
fore totum
hodieque ser-
vatur,

20 Post adeptum sacrum ejus corpus Bellovacenses præcipua religione S. Angadrisiam coluisse Joannes de Marignaco (vulgo de Marigni) ejusdem civitatis episcopus declarat Decreto suo dato anno 1321, quo festum ejus anterioribus temporibus per cessationem ab operibus servilibus a populo celebrari consuevisse testatur; exhibet hoc Decretum lib. III, cap. IV laudatus Louvetus, unde illud huc transfero: Joannes miseratione divina Bellovacensis episcopus omnibus presbyteris parochialium ecclesiarum in civitate et suburbio constitutis salutem in Domino sempiternam: cum sanctorum patrum institutiones et præcepta ecclesiæ, sanctorum corpora ac etiam Reliquiæ ab ecclesia militante, exemplo triumphantis debeant venerari: nosque honorum et fide dignorum pia insinuatione intellexerimus, quod in civitate et suburbio festivas B. Angadrisiæ Virginis (cujus corpus in ecclesia B. Michaelis Bellovacensis venerabiliter requiescit) in prædicta civitate et suburbio semel in anno cessando ab omni opere servili olim consueverit a Christi fidelibus venerabiliter observari ac etiam festivari, nosque intellexerimus, quod civitates et alii de dicto suburbio nobis subditi a prædicta pia veneratione sua ducti negligentia cessant penitus ac desistunt: hinc est, quod nos nolentes prædictæ piæ et venerabili consuetudini nostris temporibus in aliquo detrahi ac etiam derogari, sed eam, in quantum cum Deo possumus, ampliari cupientes, vos et quemlibet vestrum monemus et hortamur in Domino, vobis et cuilibet vestrum nihilominus in virtute Sanctæ obedientiæ ac sub suspensionis pena districte præcipiendo mandantes, quatinus moneatis in generali omnes parochianos vestros et subditos, et ipsos ad hoc efficaciter piis monitis ac prædicationibus merita ipsius Virginis exponendo

culthusque
ejus sacer

* forte institu-
tione et
præcepto.

ponendo

AUCTORE
C. G.

ponendo, et recitando salubriter inducatis, ut ipsi sub excommunicationis poena secundo Idus Octobris (quo ipsius festivitas ceu nativitas in ipsa ecclesia prout moris est debet solemniter celebrari) venerabiliter festivent ab omni exercitio et servili opere cessando penitus, ac desistendo deinceps semel in anno hujus Virginis festivitatem secundo Idus Octobris cum omni veneratione celebrare studeant ac etiam festivare. Nos vero de omnipotentis Dei misericordia et Beatæ Mariæ Virginis, BB. Apostolorum Petri et Pauli omniumque Sanctorum meritis et intercessionibus confisi omnibus vere poenitentibus et confessis, qui festivitatem Virginis memoratæ devote festivarint, ac ecclesiam B. Michaelis prædictam ob reverentiam ipsius Virginis personaliter festo prædicto visitaverint, viginti dies misericorditer de injunctis sibi poenitentis relaxamus. In cujus testimonium, etc. Datum anno 1321 primo die Jovis ante festum beati Marci Evangelistæ.

B
tum Bellovac-
ci.

21 Hoc itaque Decreto primario antiquam populi Bellovacensis erga Patronam suam, quæ tum temporis interciderat, devotionem poenis terrenis, et indulgentiarum præmiis alliciens renovare studuit laudatus Bellovacensis antistes; secundario vero et obiter festum ejusdem solemnem in ecclesia ejusdem urbis Officio sua etiamnum ætate celebrari consuevisse adstruit. Præcipuam tamen ejus solemnitatem in ecclesia S. Michaelis peragi arbitror: in Calendario etenim et Compendio Ms. Breviarii Bellovacensis, editi anno 1554 ejus Officium non adeo solemne notatur; in Calendario ad diem XIV Octobris ita notatur est: Angadrismæ virginis 9 lect.; et in Compendio Breviarii præscribitur Oratio, Exaudi de communi Virgi-

num et 9 lect. propriæ: accrevitque postea ejusdem festi splendor per institutam a Ludovico XI Galliarum rege anno 1473 ob liberatam obsidione urbem Bellovacensem et repressa Burgundiæ Ducis arma, quod beneficium meritis et intercessionibus S. Angadrismæ præcipue referebat acceptum, annuam processionem solemnem, in qua sospitatrix Sanctæ lipsantheam honorifice urbem circumferri præcepit, ut videre est apud l'Osielium, qui ejusdem regis hunc pertinens Diploma exhibet inter instrumenta Historiæ seu Bellovacensis pag. 350; addit Bailletus translationem ejus in S. Michaelis ecclesia recoli IV Februarii, ad quam tamen diem in prælaudatis Calendario et Breviario nullum de ea Officium signatum reperi.

22 Celebrem etiam ejus cultum esse in S. Pauli virginum parthenone testatur Aubertus Miræus in Fastis; qui certe, cum scribit eam coli in monasterio Virginum prope muros urbis Bellovacensis, cui abbatissa, ut quidem ille censuit, præfuit, de hoc S. Pauli virginum asceterio, ut ex ante dictis liquet, intelligendus est: neque de cultu ejus ibi celebritate ullus dubito, cum ejusdem asceterii moniales, ut ex Gallia Christiana tom. IX col. 813 intelligo, monasterium suum eodem in loco, in quo prius existerat Oratorium, ædificatum esse, et de S. Angadrismâ velut abbatissa quondam sua glorientur. Habet præterea, ut ex Registro beneficiorum diœcesis Parisiensis patescit, sancta nostra Virgo sacellum nomini suo dicatum in ecclesia collegiata S. Marcelli, eo in loco extracta, ubi olim vicus erat suburbanus, S. Marcelli sepulturæ donatus; ut tradunt laudatæ Galliæ Christianæ auctores tom. VII col. 15; nunc autem, urbe aucta, suburbium Parisiense est, a S. Marcello Suburbium S. Marcelli pariter nuncupatum.

D

tum in monasterio S. Pauli et Parisiis viget.

E

DE